

доп. – СПб., 1884. – С. 34; 91.

13. Ушинський К.Д. Одна з темних сторін німецького виховання / К. Д. Ушинський // Вибр. пед. тв. : в 2 т. – К.: Рад. шк., 1983. – Т. 1. – С. 182-191.

Стаття присвячена проблемі роздільного навчання, тобто окремого навчання чоловіків і жінок в Україні в другій половині XIX – на початку XX століття.

Ключові слова: роздільне навчання, жіноча освіта, освіта чоловіків, загальноосвітні навчальні заклади.

Статья посвящена проблеме раздельного обучения, т.е. отдельного обучения мужчин и женщин в Украине во второй половине XIX – в начале XX века.

Ключевые слова: раздельное обучение, женское образование, мужское образование, общеобразовательные учебные заведения.

The article deals with a separate education, ie a separate education of men and women in Ukraine (in the second half of the nineteenth - early twentieth century).

Keywords: separate education, women education, education of men, gymnasium.

УДК: 372.8:811.111

**А.А. Назарчук, А.В. Бредік
м. Хмельницький, Україна**

ШЛЯХИ МОТИВАЦІЇ НАВЧАННЯ НА СЕРЕДНЬОМУ ЕТАПІ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Знання і кваліфікація є пріоритетними цінностями в житті людини в умовах інформаційного суспільства. Для того, щоб вільно орієнтуватися у всіх аспектах розвитку обраної галузі у світовій практиці, необхідно володіти інформацією не тільки рідною мовою, але й іноземною. Саме тому ХХІ століття ЮНЕСКО визначено століттям поліглотів.

Ось чому проблема вивчення іноземної мови як засобу спілкування набуває особливого значення в сучасній школі. Таким чином, основною метою вивчення іноземних мов є формування і розвиток комунікативної компетентності учнів, навчання практичному володінню іноземною мовою.

Для сучасної мовної освіти вкрай необхідні міжпредметна інтеграція, варіативність та орієнтація на міжкультурний аспект в оволодінні мовою. Саме такий підхід до вивчення іноземної мови сприяє мотивації навчання, а мотивація в свою чергу – це успішне оволодіння іноземною мовою, це якісні результати, це розвиток і виховання успішного випускника, громадянина України, майбутнього професіонала своєї справи [1].

Проблемою мотивації навчання займалися вчені: І. Бех, Л. Божович, Ю. Бабанський, І. Васильєв, Д. Ельконін, А. Леонтьєв, А. Маркова, С. Рубінштейн, В. Сухомлинський та ін. Вони вважають, що мотивація – це складне багаторівневе психічне утворення, що акумулює інтереси, потреби, схильності, уявлення, потяги, очікування значущих для особистості результатів її діяльності. Так, А. Маркова вважає, що для організації ефективної виховної роботи щодо розвитку мотивації вчителю дуже важливо уявити собі загальні тенденції вікового розвитку школяра: знати з якими мотивами приходить дитина в школу, яка мотивація може і має складатися в учнів до кінця початкової школи, щоб вона готовила учнів до вирішення завдань середньої школи; враховувати, яка мотивація може і має скластися в учнів до кінця середньої школи, щоб випускник був готовий до постановки і вирішення професійних і соціальних задач [2].

Метою статті є обґрунтування шляхів, спрямованих на формування мотивації навчання англійської мови на середньому етапі навчання.

Педагогічна діяльність, як справедливо зазначає М. Поташник, будучи сплавом науки і мистецтва, завжди припускає творчість, практично втілювану в нестандартний підхід до вирішення проблем; розробку нових методів, форм, прийомів і засобів та їх оригінального

сполучення; ефективне застосування наявного досвіду; удосконалення раціоналізації модернізації відомого відповідно до нових завдань; вдалу імпровізацію на основі як точного знання й компетентного розрахунку, так і високорозвиненої інтуїції; уміння бачити кілька рішень однієї і тієї ж проблеми; уміння трансформувати методичні рекомендації, теоретичні напрацювання в конкретних педагогічних діях [3]. Резервами становлення мотивації в середньому шкільному віці є стійкий інтерес до виявлення узагальнених закономірностей у навчальному предметі і до способів здобуття знань, інтерес до спільних колективних форм навчальної роботи в соціально-значимих видах діяльності (праця, самоосвіта, спілкування) [4]. Учитель зобов'язаний створити позитивний емоційний фон на уроці, стимулювати навчальну діяльність учнів, використовуючи диференціацію навчання, тобто угруповання учнів на основі їх певних особливостей або комплексів цих особливостей.

Поява нової критично-креативної парадигми освіти висунула нові вимоги до діяльності вчителя – це, насамперед, організація й управління процесом розвитку особистості учня. Це головне завдання сучасної освіти. Учень має перетворитись із об'єкта навчання на суб'єкт навчання, тобто разом із учителем стати співавтором навчального процесу, що передбачає його участь в організації і проведенні уроку; його особисту зацікавленість у досягненні позитивних результатів. Тому англійська мова – це не тільки засіб спілкування, але й джерело розуміння людей усього світу, знайомство з культурою, бізнесом, політичною історією різних країн та їх минулим. Ось чому одне з головних завдань учителя англійської мови – як зробити роботу учнів перспективною і як правильно організувати навчально-пізнавальну діяльність учнів з метою створення позитивної мотивації навчання.

Розглянемо деякі шляхи організації навчального процесу в класі для забезпечення розвитку мотивації та творчості учнів на середньому етапі навчання.

Щоб досягти певного результату, варто використати цікавий, емоційний, суперечливий матеріал на уроці, який здатний зацікавити і здивувати учня.

З огляду на це, розглянемо мотиваційну сферу в середньому шкільному віці та шляхи її реалізації. Насамперед потрібно відзначити, що це підлітковий вік, найважчий етап у віковій категорії. Статевий розвиток дітей-підлітків спричиняє психічні зміни. Основне вікове новоутворення – почуття психосоціальної адаптації. Підлітку необхідно визначити свою адекватність, ідентифікувати своє місце серед однокласників, друзів. У цьому віці згасає інтерес до навчання, підлітки не усвідомлюють значення знань для подальшого життя, але інтерес виникає до предметів, які чимось зацікавили, мотивація підтримується за рахунок оцінки. Статус учня в класі визначається не знаннями, а оцінкою. Підліткам у цьому віці властиво заучувати без розуміння, але увагу привертає можливість брати участь у роботі і висловлювати свою думку, емоційний, прикладний, конкретно-образний матеріал і навпаки, абстрактний і узагальнюючий матеріал інтересу не становить. У учнів даного віку спостерігається велика кількість захоплень, не пов'язаних з навчанням, але інтереси в них нестійкі, несформовані. Учні 5-7 класів характерно протиставляти себе дорослим, проявляти агресивність, у цьому віці можна спостерігати крах авторитетів і розрив старих зв'язків. У 7-9 класах з'являються нові зв'язки, захоплення дітей часто не відповідають матеріальним можливостям батьків. У дітей завищений рівень вимог до себе і до своїх близьких, їм властива неадекватна поведінка. Аналізуючи вікову характеристику дітей 10-15 років, можна визначити такі провідні вікові мотиви: підлітку необхідно завоювати своє місце серед таких як він, тому основне завдання для підлітка – це визнання іншими людьми. Мотиваційний вплив здійснюється через оцінку, цікавий матеріал учителя на уроці має містити протиріччя, учень має мати право висловити свою точку зору, брати активну участь у роботі. Тому ефективним мотиваційним впливом на організацію роботи дітей є поділ їх на групи, в яких розподіл ролей здійснюють учні без втручання вчителя. Пізнавальний інтерес учнів середньої ланки є найбільш значним у цьому віці. Тому вчитель має використовувати відповідно до цих інтересів конкретні прийоми роботи для мотивації навчальної діяльності учнів даного віку [5].

На своїх уроках у середній ланці з метою підвищення мотивації, рівня знань учнів, зацікавленості предметом, намагаємось підібрати матеріал, який би зацікавив учнів даного

віку, використовуючи різноманітні види роботи: розподіляємо учнів на групи (пари) для створення ситуацій, для рольових ігор, імітацій, використовуємо наочність і мультимедійні засоби, ігри й ігрові моменти.

Навчальна діяльність – це основна форма активності учня, спрямована на зміну самого себе як суб'єкта навчання. Відповідно до принципу єдності свідомості і діяльності, сформульованого С. Рубінштейном, навчальна дія складається з двох компонентів: мотиваційного (спонукання) та виконавського [6].

Навчальні дії розвиваються від дії за зразком до творчих дій. Мотив як спонукальна причина окремої дії є результатом складної взаємодії мотивів – цілей, пізнавального інтересу, соціальних, моральних, практичних тощо. Основною формою організації навчальної діяльності є урок. Для проведення уроку, на нашу думку, з метою створення мотиваційних моментів, варто дотримуватись таких рекомендацій:

1) використовувати різноманітні форми і методи навчання, враховуючи вікові особливості учнів 5-9 класів, їхній досвід та інтереси;

2) створювати атмосферу зацікавленості кожного учня (від слабкого до сильного) у власній роботі та заохочувати до роботи в групах, парах, у всьому класі шляхом індивідуального та диференційованого підходу;

3) створювати таку ситуацію на уроці, яка б дозволила кожному учневі, незалежно від ступеня його готовності до уроку, почувати себе комфортно, не принижувати його особистість, а навпаки, дати можливість повірити в свої сили, проявити себе на окремих етапах уроку;

4) заохочувати прагнення учнів до самостійної роботи, аналізувати різні способи виконання завдань, підтримувати творчу ініціативу дітей;

5) на початку уроку ставити перед учнями конкретну мету та повідомляти, що вони сьогодні навчаються робити і для чого їм це потрібно в житті, а в кінці уроку обговорювати те, що ми «дізналися» і те, що «сподобалось» або «не сподобалось» на уроці та чому, що хотілося б виконати ще раз, а що зробити по-іншому (метод «рефлексії»);

6) під час опитування на уроці та виставлення оцінок аналізувати не лише правильність відповіді, але й її оригінальність, неординарність, самостійність;

7) оголошуючи домашнє завдання, варто давати детальні рекомендації щодо його виконання та можливі зразки, якщо мова йде про творче завдання (проектна робота, творча письмова робота з ілюстраціями тощо).

З огляду на вище сказане можна зазначити, що учень на уроці має бути налаштований на ефективний процес пізнання, бути в ньому зацікавленим, розуміти, що і навіщо він виконує без виникнення цих мотивів навчання, без мотивації навчальної діяльності урок не може принести позитивний результат. Для досягнення результату можна використовувати різноманітні прийоми розвитку пізнавальних мотивів.

Пропонуємо декілька варіантів мотивації навчальної діяльності зі свого досвіду роботи. Розглянемо деякі приклади, які можна змінювати в залежності від теми уроку і практичної мети. Дані приклади не догма, а лише суб'єктивне бачення вирішення цієї проблеми.

1. Мотивація навчальної діяльності шляхом бесіди. Тема уроку в класі: «Минуле й теперішнє». Мета – навчити дітей використовувати Past Simple і Present Simple. Учитель демонструє учням ілюстрації про життя в XIX столітті та фотографії сучасності і залучає дітей до активної бесіди, пов'язуючи новий матеріал із раніше вивченим. Учитель вказує на практичне значення теми: минуле – це Past Simple, теперішнє – це Present Simple.

2. Мотивація навчання шляхом створення проблемної ситуації. Тема уроку: «Fairy-tales». Дітям пропонується опрацювати текст про казкових фей і дівчаток, які зустрілися з ними. Створюється проблемна ситуація: чи повірити дівчаткам? чи ви вірите у фей? Учні діляться на групи, вчитель спонукає їх до порівняння, зіставлення, протиставлення фактів, явищ, висвітлення їх у тексті.

3. Мотивація навчальної діяльності за технологією «Незакінчене речення». Учні роздаються картки з незакінченими реченнями, наприклад, I feel (felt) when I I feel (felt)

nervous when I I feel (felt) annoyed when I ... Речення стосуються теми уроку – учні активізують ЛО та вчаться використовувати Past and Present Tenses у своїх висловлюваннях.

4. Мотивація навчальної діяльності шляхом виготовлення саморобних наочних посібників.

1) Наприклад, запропонована тема: «Health Life» від «Smile Club» (Клубу посмішки). Діти створюють міні-книжку, в якій пишуть рекомендації щодо здорового способу життя, малюють малюнки та інше.

2) Окрім того дітей можна залучати до створення таблиць і схем, що пояснюють, наприклад Past Simple, Present Simple, Past Continuous. Учень складає речення в Past Continuous і пише кожне слово на окремому аркуші: Helen, was, reading, a book, at 6 o'clock yesterday. Демонструючи це речення біля дошки, учень сам пояснює порядок слів у реченні, а потім утворює запитальну і заперечну форми, змінюючи картки. Ця форма роботи формує в учнів уміння відокремлювати головне, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, та, що особливо важливо, сприяє активізації розумової діяльності.

5. Мотивація навчальної діяльності шляхом використання творчих завдань.

1) Тема: «The Protection of Nature». Дітям пропонується виготовити футболку, на якій було б зображення і текст відповідно до теми.

2) Тема: «A Virtual Star», «My Imaginary Animal». Учні представляють свої творчі роботи з малюнками, фото тощо про віртуальну зірку, вигадану тварину.

6. Мотивація навчальної діяльності шляхом створення ситуації успіху. Практика свідчить про те, що дуже складно працювати з невстигаючими учнями, тому що останні не можуть засвоїти повністю матеріал. Пропонується такий прийом, як дозування викладеного матеріалу. Учні виконують завдання, використовуючи підказку. Для цього учитель виготовляє картки з підстановочними таблицями, схемами, словами відповідно до теми. Враховуючи, що для деяких учнів і таке завдання було максимально можливим, можна припустити, що для його оцінювання варто використовувати іноді і вищий бал. Такий прийом виправдовує себе особливо на окремих етапах навчання, оскільки оцінка є домінуючим мотивом у цьому віці. Учні починають вірити в себе і краще оволодівають матеріалом.

7. Мотивація навчальної діяльності за допомогою екстраполяції. Екстраполяція – це здатність мозку прогнозувати. Вміння переносити наявні знання і вміння в іншу ситуацію – це ознака творчого мислення. Наприклад;

1) У 6 класі пропоную намалювати й описати себе через 15-20 років (особисте життя, моя робота, мої захоплення). При цьому вивчається структура «to be going to ...».

2) Дітям пропонується порівняти своє раннє дитинство, теперішній вік і якими вони себе бачать у майбутньому (повторення структур «used to», Future Simple, Present Simple, «going to ...»).

8. Мотивація навчальної діяльності в процесі навчальних ігор. Ігрові моменти в процесі навчання на середньому етапі продовжують позитивно впливати на учнів, підвищують ефективність навчання. Звичайно ж, про ігри можна говорити багато і застосовувати їхні різні види (лексичні, граматичні, фонетичні й ін.) на різних етапах уроку, але варто відзначити ті ігрові ситуації, застосування яких не потребує значного часу ні на підготовку, ні на проведення. Їх можна застосовувати багаторазово для вивчення різних граматичних явищ, лексичних одиниць тощо до різних тем. Однак вони сприяють значному поживленню учнів на уроці і діти запам'ятовують їхні правила, що дає змогу вчителю використовувати їх неодноразово та не пояснювати деталі гри щоразу.

1) *Барон Мюнхаузен*. Мета – спростувати вигадки барона Мюнхаузена, які заздалегідь підготував учитель. Наприклад, під час вивчення «Future Simple» і «going» можна запропонувати дітям домашнє завдання: вигадати явно неправдиві твердження, які зачитуються та спростовуються на уроці на етапі перевірки домашнього завдання.

2) *Крокодил*. Доцільно використовувати на уроках повторення й узагальнення матеріалу. Клас поділяється на кілька команд. Учитель пошепки повідомляє зміст завдання

капітанам команд. Учні за допомогою міміки та жестів повідомляють усьому класу суть завдання.

3) *Ланцюжок*. Ланцюжки можуть бути різними: ланцюжок думок, ланцюжок відповідей на питання, ланцюжок прочитаних слів, речень і т.д. Сприяє формуванню уваги.

4) *Суфлер*. До дошки викликаються два учні (один сильний, інший – слабший). Сильний учень розпочинає повідомлення з теми перший (він – суфлер), другий учень має відтворити сказане і придумати подібне речення сам, змінивши тільки деякі слова. Наприклад, під час навчання монологічного мовлення тощо.

9. Мотивація навчальної діяльності за допомогою відео-уроків, рольових ігор і вивчення пісень. Учні пропонується подивитися відеосюжети на запропоновану тему, виконати завдання, пов'язане з побаченим. Розучування пісень, участь у рольових іграх, де ролі розподіляють самі діти, сприяє підвищенню інтересу до уроку. У процесі використання даного прийому роботи можуть проявити себе найслабші учні або ті, які не проявили інтересу до предмету раніше.

10. Мотивація навчальної діяльності за допомогою прийомів роботи з текстом.

1) Учні пропонується текст, що стосується матеріалу, потім учитель збирає тексти і пропонує учням нові тексти, в які внесено певні зміни. Учні мають порівняти тексти.

2) Учитель читає оповідання, в якому описується певна подія, але робить помилки в тексті. Учні мають зреагувати і записати помилки в зошит. Перевіряється увага дітей і їхні знання.

11. Мотивація навчання на основі діяльнісного підходу до навчання.

а) Під керівництвом учителя учням задаються питання: «Який результат вашої роботи на уроці? Якими способами можна досягти результату? Що ви очікуєте досягти?»

б) Самостійна навчальна діяльність: учень керує своєю пізнавальною діяльністю самостійно, виконуючи її відповідно до своїх знань, цілей, мотивів.

12. Мотивація навчання шляхом проведення рефлексії. Використовується для закріплення матеріалу. Учитель має розуміти важливість цього етапу роботи, що полягає в записуванні змісту виконаного, підведення риси під знаннями, які були засвоєні, і встановленні зв'язку між тим, що вже засвоєно, і тим, що знадобиться в майбутньому. Учень вчиться аналізувати свої дії, робити висновки, порівнювати реальні результати з очікуваними. Наприклад, у кінці уроку варто поставити запитання не тільки, що засвоєно на уроці, але й що сподобалося, а що ні, які моменти уроку ви б хотіли повторити ще і що ще хотіли б дізнатись. Учитель ставить запитання:

What have you learnt for today?

What did you like the best?

How did you feel about this English lesson?

А в кінці уроку дітям пропонується підняти заздалегідь приготовлені «смайлики» («happy», «unhappy», «interested») і дізнатись, як вони почувались під час уроку, чи зацікавив їх новий матеріал.

Для здійснення самооцінювання в кінці семестру, теми тощо, учням можна запропонувати для заповнення такі аркуші оцінювання набутих умінь. Критерії оцінювання (5- very good, 1 – not so good).

Учень вибирає те, що йому підходить.

Цей роздатковий матеріал – аркуші для самооцінки учнів допомагають дітям замислитись над своїм навчанням, поділитись думками з ровесниками, почути їх міркування. Такий процес спілкування сприяє підвищенню мотивації, адже кожен учень націлений на позитивний результат.

Отже, формування мотивації навчання на середньому етапі в процесі вивчення іноземної мови підвищується різними шляхами, а саме за допомогою використання інноваційних технологій навчання, залучення різноманітних інтерактивних методик і власного досвіду.

Учителю необхідно мобілізувати потенційні можливості школярів певного віку, знати психологічні та вікові особливості дітей різного віку і здійснювати вплив на домінуючі в цьому віці потреби та інтереси.

1.	This is how I feel about writing	5	4	3	2	1
	reading	5	4	3	2	1
	speaking	5	4	3	2	1
	listening	5	4	3	2	1
	I can work in pairs	5	4	3	2	1
	I can work on my own	5	4	3	2	1
	I usually do my homework	5	4	3	2	1
	I can speak English in class	5	4	3	2	1
2.	I need to learn better					
3.	How I felt this semester about my English lessons:					
	happy					
	tired					
	bored					
	angry					
	confused					
	interested					
	proud					
	excited					

Література:

1. Котовська А. Основні тенденції сучасної методики викладання іноземних мов / А. Котовська // English. – 2011. – № 17. – С. 4.
2. Маркова А. К. Формирование мотивации ученья / А. К. Маркова, Т.А Матис, А.Б. Орлов. – М. : Педагогика, 1990. – 136 с.
3. Вакуленко О. Мотиваційні фактори у вивченні англійської мови / О. Вакуленко // English. – 2001. – № 11. – С. 5.
4. Психология обучения подростка ; под ред. В.В. Давыдова. – М. : Наука, 1977. – 138с.
5. Енциклопедія педагогічних технологій і інновацій / автор-укладач Н.П. Наволокова. – Х. : Вид. група «Основа», 2010. – 176 с.
6. Рубинштейн С.Л. Проблемы общей психологи / С.Л. Рубинштейн. – [2-е издание]. – М. : Педагогика, 1976. – 416 с.
7. Вакуленко О. Мотиваційні фактори у вивченні англійської мови / О. Вакуленко // English. – 2011. – № 11. – С. 5.

Розглядається проблема мотивації навчальної діяльності учнів на середньому етапі в процесі вивчення англійської мови.

Ключові слова: мотивація, середній шкільний вік, іноземна мова, рефлексія.

Рассматривается проблема мотивации учебной деятельности учащихся на среднем этапе в процессе изучения английского языка.

Ключевые слова: мотивация, средний школьный возраст, иностранный язык, рефлексия.

The problem of motivation of educational activity of middle-aged pupils in the process of studying English is being regarded in the article.

Keywords: motivation, middle-school age, foreign language, reflection.